

EVIDENSBASERAD PRAKTIK

Rapport från Forum Carpe Stockholms län

Januari-December 2014

*inom området stöd
till personer med
funktionsnedsättning*

Bakgrund

I överenskommelsen mellan staten och Sveriges Kommuner och Landstinget (SKL) för 2014 (Stöd till en evidensbaserad praktik för god kvalitet inom socialtjänsten, december 2013) har man enats om att under 2014 genomföra insatser till stöd för en evidensbaserad praktik.

Arbetet fortsätter i linje med överenskommelsen för 2013 och har som målsättning en långsiktig och stabil utveckling av evidensbaserad praktik inom socialtjänsten.

2012 genomfördes en kartläggning kring utvecklingsbehov inom området stöd till personer med funktionsnedsättning av SKL. 2013 beviljades medel för att arbeta kring tre prioriterade områden. De områdena är förstärkt delaktighet och inflytande för barn och unga med funktionsnedsättning, förstärkt brukarmedverkan samt initiera, genomföra och utveckla systematisk uppföljning.

Rapport från Forum Carpe 2014

Projekt Carpe startade som ett ESF-finansierat projekt 2009 och hade som mål att arbeta med verksamhets- och kompetensutveckling för medarbetare inom funktionshinderområdet. När projekt Carpe avslutades 2012 enades 24 kommuner i länet att man ville fortsätta satsa på området och Forum Carpe startades. Forum Carpe ägs av de deltagande kommunerna, i dagsläget av alla 26 kommuner i länet. Forum Carpe har en styrgrupp där representanter för nio kommuner finns med. Ordförande och administrativt ansvariga är Stockholms stad. Parallellt med Forum Carpe bedrevs fram till sommaren 2014 ytterligare ett ESF-finansierat projekt, projekt Carpe 2. Projektets övergripande mål var att personer med funktionsnedsättning ska få stöd och service av medarbetare som har rätt kompetens för sina arbetsuppgifter.

2013 fick Forum Carpe i uppdrag av Kommunförbundet Stockholms län att arbeta med satsningen kring evidensbaserad praktik (EBP) inom området stöd till personer med funktionsnedsättning och blev därmed en ny del av strukturen kring EBP i Stockholms län.

Forum Carpe arbetar med alla tre områdena i utvecklingsarbetet, det vill säga:

- Förstärkt delaktighet och inflytande för barn och unga med funktionsnedsättning.
- Förstärkt brukarmedverkan
- Initiera, genomföra och utveckla systematisk uppföljning.

Rapporten är skriven utifrån SKL:s mall för rapportering av satsningen, de numrerade och de kursiva rubrikerna är ur mallen. De övriga rubrikerna är satta för att förenkla läsningen.

1. Hur har arbetet bemannats?

- a) Hur många utvecklingsledare finns det i länet/delregionen?*
- b) I vilken omfattning arbetar utvecklingsledaren/na?*
- c) Vilken/a anställningstider har utvecklingsledare/na? (fr.o.m-t.o.m)*
- d) Annat ni vill berätta som är kopplat till bemanningen?*

Forum Carpe har i sin grundbemanning tre heltider samt en informatör på deltid. Forum Carpe har genom satsningen kring EBP förstärkts med en heltid som i dagsläget har en anställning fram till och med augusti 2015. De prioriterade områdena har redan före satsningen varit en grund i Forum Carpes uppdrag, genom lagstiftning och andra styrmedel som t ex Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS), Socialtjänstlag (2001:453) (SoL), FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning samt FN:s konvention om barnets rättigheter. En medveten strategi har varit att värna och förstärka det redan pågående arbete och låta satsningen genomsyra de mål och aktiviteter som redan finns samt att ta till vara redan befintlig kompetens. Med detta i åtanke verkar två personer ur grundbemanningen som utvecklingsledare i kontakten med de nätverk som KSL och SKL erbjuder samt i den övergripande planeringen. För övrigt är alla anställda i Forum Carpe verksamma i satsningen tillsammans med de två utvecklingsledarna till en omfattning av en heltid.

2. Hur har arbetet införlivats i de regionala samverkans- och stödstrukturerna?

- a) Är satsningen långsiktigt en del av den regionala samverkans- och stödstrukturen? Beskriv hur. Om inte, beskriv varför.*

Som ett resultat av att man valde en redan befintlig struktur i länet, Forum Carpe, finns möjlighet att tänka långsiktigt och bortom satsningen. Forum Carpe är en långsiktig struktur i den bemärkelsen att så länge kommunerna i länet, genom ettåriga avtal, väljer att samverka kring kompetens- och verksamhetsutveckling finns strukturen. När satsningen avslutas blir det en fråga för kommunerna och Forum Carpes styrgrupp att avgöra i hur stor utsträckning och i vilken form som de tre områdena för satsningen kommer att prioriteras. Som tidigare nämnts finns det i Forum Carpes uppdrag en naturlig prioritering av de tre prioriterade områdena så i den bemärkelsen finns det också en långsiktighet.

- b) Beskriv samverkan med andra utvecklingsarbeten av relevans för satsningen, exempelvis Kunskap till praktik, eHälsa, psykisk ohälsa, BoU-satsningen, länsstyrelsernas arbete med våld i nära relationer, PSYNK, Äldresatsningen med flera?*

Det utvecklingsarbete som legat närmast i samverkan är Äldresatsningen genom Äldrecentrum. De arbetar med Bättre liv för sjuka äldre och inom ramen för det, bland annat med kvalitetsregistren Svenska Palliativregistret och Senior alert. Under projekt Carpe 2 och inom ramen för delprojekt *Åldrande hos personer med utvecklingsstörning och/eller autism eller förvärvad hjärnskada* (Carpe 2, 2014) pågick en samverkan runt främst Svenska Palliativregistret. Dels genom kunskapsutbyte, informationsspridning och inhämtning samt samverkan vid kompetensutvecklingsinsatser. Samverkan har efter projektslut fortsatt.

Övriga utvecklingsarbeten har följts på kännedomsnivå och vissa första kontakter är tagna. Att samverka med andra utvecklingsarbeten är ett område där mer samverkan kunde leda till vinster över gränserna. KSL:s nätverk för de olika satsningarna ses som ett led i detta.

c) Var funktionshinderfrågorna en del av den regionala samverkans- och stödstrukturen innan den nationella satsningen påbörjades 2013?

Som tidigare nämnts ingår det i Forum Carpes grunduppdrag att arbeta med kompetens- och verksamhetsutveckling inom området stöd till personer med funktionsnedsättning. Forum Carpe är ett resultat av behovet att skapa en länsamverkan inom området, en samverkan som saknades. I den samverkan, det uppdraget, har de tre prioriterade områdena redan tidigare varit viktiga att arbeta kring.

d) Hur ser samverkan med politiken ut?

Det här är ett område med utmaningar. När det gäller samverkan med politiken på lokal nivå diskuteras och uppmuntras detta i olika dialoger och nätverk där kommuner deltar. Projektledningen i Forum Carpe genomför årligen något som kallas ”Kommunrunda”. Det innebär att projektledningen erbjuder ett besök och en dialog i varje kommun. Kommunerna uppmuntras då att bjuda in även den lokala politiken. Vid några tillfällen har det lett till att information getts till kommunens politiska nämnd. Ett informationsmaterial om Forum Carpe och uppdraget kring satsningen runt EBP lämpligt att använda i kontakten med bland annat politiker finns att tillgå.

e) Beskriv hur de alternativa utförarna har deltagit i utvecklingsarbetet.

Alla utförare oavsett huvudman som verkar i de deltagande kommunerna, i dagsläget alla 26 kommuner, har rätt att delta i de aktiviteter Forum Carpe erbjuder. Samtliga kompetensutvecklingsinsatser inom ramen för satsningen på EBP erbjuds till såväl privata som kommunala utförare och till handläggare. Vid Forum Carpes träffar för enskilda utförare, som erbjuds regelbundet, informeras om satsningen och dess innehåll, samt att alla oavsett huvudman är del av och har möjlighet att ta del av detta. Då Stockholms län är stort och har många privata utförare är det dock en utmaning att nå alla, men spridningsarbetet pågår och kommer fortsätta under 2015. Vid samtliga aktiviteter bjuds även in till diskussion som en del av kompetensutvecklingen. På så sätt finns tillfälle att skapa nya kontakter och att lära av och med varandra. När det gäller deltagandet överhuvudtaget i Forum Carpes aktiviteter och dialoger ses en ökning när det gäller alternativa utförare.

En arbetsgrupp kring EBP kommer i början av 2015 starta en dialog för att förstärka kommunernas delaktighet i satsningens utformning och förankring. Intresserade både från kommunal och enskild verksamhet har anmält sig till arbetsgruppen.

f) Hur många av länets kommuner har medverkat i utvecklingsarbetet under verksamhetsåret 2014?

Alla kommuner har möjlighet att delta i utvecklingsarbetet, både när det gäller att ta del av konkreta kompetensutvecklingsinsatser och i dialogen och planeringen. Dialogen möjliggörs

genom de sedan tidigare fungerande grupper med representation från alla kommuner. Grupper som är en viktig del i Forum Carpes organisation. Genom de redan befintliga grupperna, nätverken, möjliggörs att alla kommuner har möjlighet att vara delaktiga. Projektledningen har aktiv kontakt med alla kommuner.

Alla kommuner har också möjlighet att ta del av kompetensutvecklingsinsatser och det sker i olika omfattning.

g) Har ni nätverk och arbetsgrupper, andra fora? Har ni det ni behöver för att nå ut/ha dialog? Har nya bildats under året?

Som redan nämnts finns sedan tidigare fungerande nätverk och grupper där dialog kan genomföras och information spridas. En grupp består av representation från alla kommuner som kallas Carpe kommunansvariga (CKA). CKA har till grundläggande uppgift att nå ut till sin kommun med information, men en mycket viktig funktion är också att fungera som dialogpartner för att samverkan ska bli reell. En ny mindre arbetsgrupp kring EBP satsningen kommer att påbörjas i början av 2015, genom CKA erbjöds möjligheten att delta i den nya gruppen för de som önskar. Syftet med arbetsgruppen är att förstärka delaktigheten samt förstärka kontakten till verksamhetsområdets praktik i planeringen.

Ytterligare en sedan tidigare fungerande grupp består av så kallade Kompetensombud, de är representanter från olika arbetsplatser i de deltagande kommunerna som har både chefens och kollegors förtroende och är intresserade av utvecklingsfrågor.

Ett antal levande nätverk finns också att tillgå för att nå ut med spridning och dialog. Verksamhetsutvecklare, samordnare samt paramedicinare har egna nätverk.

Vid en träff för socialchefer vid KSL deltog Forum Carpes projektchef och informerade om satsningen. Två delprojektledare deltog också vid en träff för socialchefer på Södertörn för att diskutera hur man kan arbeta med satsningen på alla nivåer.

h) Vilka övriga samarbetsparter har ni? Till exempel habiliteringen, vård och omsorgscollege, skolan etc. Hur fungerar samarbetet? Vad skulle behövas mer?

I tidigare projekt har ett regionalt och ett nationellt strategiråd funnits. I det regionala strategirådet deltog KSL, Länsstyrelsen, FoU-Södertörn, FOU nu, Habilitering & Hälsa (SLL), Kommunal samt Consensio, som också var ett ESF-projekt som ägdes av Försäkringskassan. I det nationella strategirådet ingick representanter från Socialstyrelsen, Handisam (numera Myndigheten för delaktighet (MFD) i en sammanslagning med delar av Hjälpmedelsinstitutet), Riksförbundet FUB (Föreningen för barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning), Attention, Autism och Aspergerförbundet, Hjälpmedelsinstitutet (numera del av MFD), Hjärnskadeförbundet Hjärnkraft samt Kommunal på riksnivå. I samband med att projekten avslutats har samverkan fortsatt i olika konstellationer med de olika aktörerna på nationell nivå. Hur den samverkan har sett ut har bestämts av syftet och frågan för samverkan. Det regionala strategirådet är fortsatt verksamt.

Förutom de beskrivna grupperna har Forum Carpe en referensgrupp med representanter från intresseorganisationerna på länsnivå.

Utifrån tidigare och pågående arbete har Forum Carpe ett upparbetat samarbete med Habilitering & Hälsa i Stockholms län. Habilitering & Hälsa har under flera år mycket aktivt genomfört kompetensutveckling för Carpes deltagare och träffar sker regelbundet för att utbyta information, erfarenheter samt planera.

I Stockholms län finns numera tre FoU enheter som har tydligt uppdrag att arbeta med funktionshinderområdet. FoU Södertörn som verkar i de södra länsdelarna och FoU nu som verkar i de nordvästra samt FoUU inom Habilitering & Hälsa. Fler FoU enheter är på gång att införliva funktionshinderområdet i sitt arbete och Forum Carpe följer utvecklingen av detta. Liksom när det gäller Habilitering & Hälsa har Forum Carpe ett nära upparbetat samarbete med FoU Södertörn. Regelbundna träffar 2-3 gånger per år hålls då hela projektledningen och samtliga forskningsledare från FoU Södertörn träffas för att informera och diskutera aktuella arbeten inom verksamheterna. Även FoU nu och Forum Carpe har regelbunden kontakt och utbyter kunskap och erfarenheter, ett av deras projekt som är intressant att följa heter Hinder och möjligheter till självständighet för personer med funktionsnedsättning.

Forum Carpe har regelbundna möten med berörda brukarorganisationer. Riskförbundet FUB, Autism och Aspergerförbundet, HSO (Handikappförbunden), RTP (Personskadeförbundet), Neuroförbundet, DHR (Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder), Afasiföreningen och Hjärnskadeförbundet Hjärnkraft bjuds in till varje tillfälle.

Det nationella kompetensrådet (NKR) som Carpe initierade under första projekttiden bildades utifrån ett nationellt behov av att gemensamt diskutera och arbeta kring för området viktiga frågor. NKR har representation från landets alla regioner. Nu när projektet Carpe har avslutats är Vård- och omsorgscollege värdorganisation under i första hand ett år. Vid den senaste träffen för NKR som var i oktober 2014 listades viktiga frågor att jobba med under det närmaste året och en av dessa var evidensbaserad praktik inom området stöd till personer med funktionsnedsättning.

3. Vilket arbete har skett under 2014 i förhållande till det ni planerat i er ansökan?

a) Beskriv ert utvecklingsarbete/aktiviteter inom de områden ni arbetar med:

- *Barn och ungas inflytande*

Bakgrund

Barnperspektivet och mer kunskap om detta, för att barn och unga ska bli mer delaktiga, samt mer kunskap om kommunikation och alternativ kompletterande kommunikation är något som efterfrågas i kompetensinventeringen av medarbetare inom utförarverksamheter (barn- och ungdomsboende, korttidsverksamhet och personlig assistans) i Forum Carpe. Det efterfrågas också av LSS-handläggare i kommunerna. Utifrån webbkartläggningen (som beskrivs längre

fram) och andra tillfällen för dialog, exempelvis Kompetensombudsträffar och träffar med CKA gjordens en plan för vinterns och vårens kompetensutvecklingsinsatser.

Genomförda aktiviteter kopplat till inflytande för barn och unga

Inom satsningen har en högskolekurs 7,5 hp om att samtala med barn med autism med eller utan utvecklingsstörning genomförts via Karolinska institutet. Chefer, medarbetare och LSS-handläggare i länet deltog.

Under ”Delaktighetsveckan” som genomfördes i mars månad var ett av temana barns och ungas delaktighet. Handisam deltog och informerade bland annat om att de inom kort skulle bli Myndigheten för delaktighet (MFD). De informerade även om *Barn äger*¹ deras då senaste uppdrag samt om Shiers modell, en intressant modell att använda för att granska samt eventuellt följa upp sin verksamhet utifrån delaktighet på olika nivåer, som finns med i skriften *Lyssna på oss*².

Förutom Handisam deltog även under denna dag Sollentuna och Ekerö kommun som beskrev hur de arbetar med att göra barn och unga delaktiga i sina barn och ungdomsverksamheter.

På internationella barndagen genomförs en halvdag under rubriken *Barns och ungas delaktighet – så mycket mer än att bara bestämma* om hur man kan göra för att lyssna på barn och hur man på bästa sätt kan samverka mellan till exempel beställare och utförare. En halvdag innehållande föreläsning och diskussioner kring barnkonventionen, barns och ungdomars delaktighet och självbestämmande när det gäller det stöd och den service de får oavsett vilken funktionsnedsättning de har. Frågeställningar var: Hur samverkar vi på bästa sätt mellan olika professioner? Förutsättningar och hinder. Möjlighet att delta den här dagen hade LSS-handläggare, chefer och medarbetare i barn och ungdomsverksamheter och den här gången även anställda på Habilitering & Hälsa.

Annat som initierats utifrån inflytande för barn och unga

En arbetsgrupp med handläggare tillsattes för att se över möjligheten att göra ett bild/kommunikationsstöd för handläggare som förklarar handlägningsprocessen. Dessa material, ett lättläst och ett med bildstöd, har i dagsläget visats för brukarrepresentanter och planen är att när det är klart sprida och tillgängliggöra det på hemsidan www.forumcarpe.se En hemsida som är en viktig del i spridningsarbetet.

- *Brukarmedverkan*

Bakgrund

Utöver den samverkan som finns i Carpe med brukarorganisationer på läns- och riksnivå,

¹ Ett regeringsuppdrag till Handisam (numer Myndigheten för delaktighet) att inhämta åsikter och erfarenheter från barn och unga med funktionsnedsättning som har många myndighetskontakter.

² Ett resultat av regeringsuppdrag till Handisam (numer Myndigheten för delaktighet) i samverkan med Handikappförbunden samt Barnombudsman runt metoder och strategier för barns delaktighet.

finns dessutom lokal samverkan i form av råd för funktionshinderfrågor i de olika kommunerna. Brukarorganisationer medverkar emellanåt i den kompetensutveckling som genomförs, vilket är bra, uppskattat och ska fortsätta. Dock sker brukarmedverkan då ofta, men inte alltid av företrädare. Den kartläggning som gjordes visar att medarbetare önskar mer kunskaper om olika samtalsmetoder för att utveckla arbetssätt för hur man kommunicerar samt mer kunskap kring kognitiva hjälpmedel. Ökad brukarmedverkan är en förutsättning för att planeringen ska bli individanpassad.

Genomförd kompetensutveckling kopplat till förstärkt brukarmedverkan

Målsättningen med arbetet under hösten 2013 var enligt ansökan att göra en nulägesbeskrivning som kan ligga till grund för ett fortsatt utvecklingsarbete i Stockholms län. Detta gjordes dels genom en webbenkät till utförare och beställare dels genom gruppdiskussioner på flera av Forum Carpes aktiviteter.

De årligt återkommande dagarna som har fokus på olika verksamhetsdelar inom området var ett av de forum där goda exempel från praktiken i flera kommuner medverkade. Goda exempel uppmärksammade i webbenkäten.

På ”Dag om personlig assistans” i november lyfte delprojektledaren Socialstyrelsens allmänna råd om kunskaper hos personal som ger stöd, service eller omsorg enligt SoL och LSS till personer med funktionsnedsättning (Socialstyrelsen, 2014). Dessa stämmer väl överens med Carpes Yrkeskrav³ och ger stöd i vilken kunskap man behöver som personal inom funktionshinderområdet.

Dagen innehöll även praktiska tips från några verksamheter. Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltning berättade hur de lagt upp arbetet så att tid för reflektion kring yrkesrollen fick plats. Botkyrka kommun beskrev sitt arbete kring delaktighet men främst kring uppföljning som de gör med hjälp av Pict-o-stat⁴

På ”Dag om daglig verksamhet” i december var temat ”Delaktighet – på riktigt!”. Det var flera verksamheter som presenterade hur de jobbar med delaktighet. Flera verksamheter hade bjudit med brukare från den egna verksamheten för att de själva skulle berätta hur de jobbar med delaktighet. Några exempel ges nedan på hur verksamheterna jobbar med delaktighet:

- att vid förändring av en verksamhet använda Delaktighetsmodellen för att skapa inflytande för brukare

³Carpes Yrkeskrav www.forumcarpe.se beskriver grundläggande kompetenser inom funktionshinderområdet. De är framtagna under Projekt Carpe och har använts bl.a. i arbetet med att ta fram SOSFS 2014:2. Kunskaper hos personal som ger stöd, service eller omsorg enligt SoL och LSS till personer med funktionsnedsättning, Socialstyrelsen 2014

⁴Pict-O-Stat är ett enkätverktyg som använder sig av bildstöd och inspelat tal för personer med olika former av kognitiv funktionsnedsättning

- att arbeta med att skapa en tidning och ha ett temanummer om Demokrati och Delaktighet
- att ha strukturerade brukardiskussioner kring Jämställdhet och Delaktighet
- att genom bildstöd skapa möjlighet för brukare att veta mer om hälsofrågor

Stockholms läns museum presenterade sitt projekt Samtidsbild. Det är en insamling av foton tagna av och med medborgare. De önskade fler bilder tagna av och med personer med funktionsnedsättning. Det är ytterligare ett sätt att vara med i och delta i samhällslivet.

På ”Dag om boende” i december inleddes dagen med en genomgång av Socialstyrelsens allmänna råd om kunskaper hos personal som ger stöd, service eller omsorg enligt SoL och LSS till personer med funktionsnedsättning (Socialstyrelsen, 2014). Vidare presenterade Eva Borgström, ombudsman på Riksförbundet FUB rapporten: ”Ett gott liv - Om bostad och stöd i bostaden, nu och i framtiden, för personer med utvecklingsstörning”. Dagen avslutades av medarbetare från Botkyrka kommun som berättade hur de arbetar med att skapa delaktighet för sina brukare.

Ett ”Carpe Café” genomfördes i december som handlade om bildstöd där tonvikten låg på att skapa möjligheter till delaktighet för brukare vid olika forum. Forum som finns i verksamheterna t ex boendemöte, jobbmöte med flera. Rinkeby-Kista dagliga verksamheter presenterade hur de arbetar med detta utifrån ledorden ”För att kunna vara delaktig måste jag få hjälp att förstå.” Formen Carpe Café har stort fokus på dialog och erfarenhetsutbyte.

Flera utbildningsinsatser kring social dokumentation har genomförts av Forum Carpe. Ett viktigt arbete inom Forum Carpe är att kvalitetssäkra innehållet i de kompetensutvecklingsinsatser som beställs av upphandlade utbildningsanordnare, det handlar bland annat om att säkra funktionshinderperspektivet. Det som förstärks i det här arbetet är att understryka hur de olika kompetensutvecklingsinsatserna är kopplade till t ex brukarmedverkan och systematisk uppföljning. När det gäller social dokumentation, ett område där det fortfarande finns mycket att utveckla, har Forum Carpe beställt ett förtydligande av utbildningsanordnaren. Ett förtydligande av vikten att arbeta med alternativ kommunikation anpassad till individens behov. Detta för att det ska bli tal om ett reellt inflytande i arbetet med genomförandeplaner och dokumentation. Som är en del i att arbeta med systematisk uppföljning på individnivå. Kurserna i social dokumentation är mycket efterfrågade då de gäller ett område där krav finns ställda på verksamheterna. Det här är ett sätt att låta de prioriterade områdena i visionen om evidensbaserad praktik genomsyra det redan befintliga arbetet. Den kontinuerliga dialogen mellan området och utbildningsområdet är en mycket viktig del.

I februari hölls en inspirationsföreläsning om EBP av Lars Oscarsson på Ersta Sköndals högskola. Tema var hur man kan närma sig den evidensbaserade praktiken inom socialtjänsten och om de svårigheter som kan uppstå när arbetssätt som kommer från medicin och naturvetenskapen skall föras över till socialtjänstens verksamheter.

Kungsbacka kommun i Halland bjöds in för att presentera hur de arbetar. Under rubriken *Evidensbaserad praktik i praktiken* beskrev de hur man kan omsätta kunskap om t ex alternativ

kompletterande kommunikation, tydliggörande pedagogik och lågaffektivt bemötande till praktiskt handlande, samt hur man omsätter generella metoder och förhållningssätt till individuella lösningar. I Kungsbacka arbetar metodutvecklare, arbetsterapeuter, sjukgymnaster och sjuksköterskor tillsammans i ett team för att utveckla verksamheten och för att kunna ge individen rätt stöd.

En halvdag med föreläsningar och diskussion om samverkan med anhöriga med målgrupp LSS-handläggare genomfördes under våren 2014. Syftet var att bidra till en ökad förståelse för hur det kan vara att vara anhörig till barn/ ungdom och vuxna med en funktionsnedsättning. Vilka faktorer kan vara viktigt att tänka på för oss professionella i mötet med anhöriga? Hur kan barn och ungdomar ha förståelse kring sin egen funktionsnedsättning och vara delaktiga kring de insatser som ges. Hur kan vi förstå och möta anhöriga reaktioner – kris- och sorgereaktioner? var några frågor som togs upp under dagen.

Delaktighetsmodellen

I januari genomfördes ett inspirationsseminarium om Delaktighetsmodellen av FoU Välfärd, Skåne. FoU Välfärd i Skåne är skapare av Delaktighetsmodellen som fortsätter att utvecklas och implementeras över landet. Modellen beskriver ett arbetssätt som underlättar dialog mellan brukare och personal för att stärka brukares inflytande – empowerment.

Modellen finns bland annat omnämnd i Socialstyrelsens vägledning för brukarinflytande *Att ge ordet och ge plats* (Socialstyrelsen, 2013) och i *Delaktighet och inflytande i arbetet med genomförandeplaner -Kunskapsstöd till verksamheter för personer med funktionsnedsättning* (Socialstyrelsen, 2014).

Modellen sprids som sagt nationellt och utbildarteamet från FoU Välfärd i Skåne har genomfört utbildningar för utbildare i Delaktighetsmodellen. Under 2014 har sådana kurser getts till Uppland, Gävleborg, Stockholm (Forum Carpe), Sörmland, Östergötland och Örebro. Lika många regioner har anmält intresse för utbildning av utbildare. Forum Carpe, region Stockholm, har alltså utbildare i modellen och i länet har ett flertal kommuner deltagit i kurser för att kunna arbeta utifrån Delaktighetsmodellen under 2014. Kurserna fortsätter under 2015.

Under våren 2014 hölls en pilotutbildning för vägledare i DMO. Tre kommuner deltog. Utbildningen består av fyra träffar för vägledare och en för de chefer som är ansvariga i verksamheten. Ytterligare en kurs har genomförts där ytterligare två kommuner valt att utbilda vägledare i DMO och en av de kommuner som redan deltagit utbildade fler. Ett par av kommunerna har tagit ett strategiskt beslut att arbeta med modellen.

Modellen är utvärderad i Skåne och den utvärderingen och modellen presenteras i uppföljningsstudien *Delaktighetsmodellen - en väg mot empowerment* (FoU Välfärd Skriftserie 2014:1).

Delaktighetsvecka

Delaktighetsveckan med temana Social dokumentation, demokrati, fritid och kommunikation var de stora kompetensutvecklingsinsatserna inom satsningen under våren 2014. Fyra helda-

gar och en halvdag fyllda med kompetensutveckling med brukarinflytande och delaktighet i fokus.

Under en dag om social dokumentation var fokus på empowerment och livskvalitet och hur man kan följa upp målen i genomförandeplanen. Södertälje kommun och FoU Södertörn har gjort en film om att arbeta efter genomförandeplaner som visades och diskuterades. Botkyrka kommun berättade om den mall för måluppfyllelse som de utvecklat ihop med brukare. Hägersten-Liljeholmen informerade om hur de jobbar praktiskt med delaktighet i en egen modell för att stödja brukaren att få det stöd den vill ha.

Under temat Demokrati för alla talade dåvarande biträdande socialborgarrådet i Stockholms stad, Ewa Samuelsson på temat *Utan tillgänglighet ingen demokrati*. FoU Södertörn föreläste om delaktighet och inflytande ur ett medborgarperspektiv samt ett historiskt perspektiv och Centrum för Lätläst beskrev sitt arbete inför valåret 2014 exempelvis om lättillgängliga nyheter och valinformation. Läsombudsprojektet som har bedrivits av Regionbibliotek Stockholm i samarbete med Studieförbundet Vuxenskolan och Centrum för lätläst presenterade sitt arbete. Ungdomsrådet i Botkyrka, ABF Botkyrka-Salem, informerar om hur de arbetar med inflytande för och med unga personer med funktionsnedsättningar. Dessutom deltog projekt *Begripsam* - ett projekt där personer med olika former av kognitiva svårigheter själva får komma till tals och påverka utvecklingen av produkter, tjänster och standarder. Projektet handlar om att minska den digitala klyftan i samhället och drivs av Dyslexiförbundet FMLS, Autism- och Aspergerförbundet samt FUB - förbundet för barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning.

Under temat fritid och delaktighet berättade brukare på Lidingö hur de har startat upp en fritidsgrupp där det helt och hållet bygger på deras egna idéer. De är drivande i planeringsarbetet, står för inbjudan och deltar på dessa träffar.

Idrottsförvaltningen i Stockholms stad presenterade aktuell forskning om målgruppens fritids-situation. En tidstudieundersökning mätte hur fritiden disponerades under en vecka av personer som har en utvecklingsstörning och bor på gruppobstad. Man jämförde sedan med andra studier och ser hur det skiljer gällande hälsa, preferenser på fritidsfältet och delaktighet i föreningslivet för personer med funktionsnedsättning.

Som avslutning på delaktighetsveckan var temat kommunikation för personer med förvärvad hjärnskada eller personer på tidig utvecklingsnivå. Forskaren Pia Käcker från Linköpings universitet föreläste och ledde diskussioner om vad som stödjer respektive hindrar kommunikationen med en gravt hjärnskadad person. Det handlade också om vilka redskap och metoder man kan använda för att skapa förutsättningar för en fungerande kommunikation. Hon talade även om begåvning, kognition och kognitivt stöd samt hur delaktighet för personer med måttlig eller grav utvecklingsstörning kan skapas.

- *Systematisk uppföljning*

Bakgrund

I arbetet med att utveckla evidensbaserad praktik ingår systematisk uppföljning. Att följa upp och utvärdera de insatser som samhället erbjuder den enskilde.

I den kartläggning av nuläget i kommunerna som gjorts visade det sig att behovet är stort av vidare kompetensutveckling när det gäller hur man arbetar med systematisk uppföljning.

Många respondenter i webbkartläggningen önskade få grundläggande kunskaper om hur man arbetar med systematisk uppföljning. Goda exempel på hur man involverar brukare i brukarundersökningar, vid såväl framtagandet av frågor som redovisning och analys av svaren håller på att sammanställas för att kunna arbeta vidare med detta till hösten.

För att arbetet med evidensbaserad praktik skall genomsyra hela organisationen krävs att såväl strategisk som operativ chef arbetar systematiskt för att öka exempelvis brukarinflytande. För att nå chefer och nyckelpersoner har Forum Carpe vid träffar för enhetschefer och verksamhetsutvecklare haft en dialog om vad evidensbaserad praktik är, hur det kan tillämpas inom funktionshinderområdet samt hur den satsning som nu sker från socialdepartementet och SKL möjliggör ytterligare kompetensutveckling i ämnet. Att nå chefer och nyckelpersoner är en viktig fråga och en förutsättning för att nå resultat.

Genomförd kompetensutveckling kopplat till systematisk uppföljning.

En dag under delaktighetsveckan hade tema dokumentation och uppföljning. De exempel som beskrevs under dagen om social dokumentation handlade bland annat om hur man arbetar med måluppfyllelse i genomförandeplanen och med grupper i boende för att lyssna in vad brukare önskar.

Vid ett tillfälle bjöds chefer och verksamhetsutvecklare in för en hel dag om systematisk uppföljning, en dag där uppföljning belystes ur olika perspektiv. Bland annat hur man kan använda brukarundersökningar, fokusgrupper, öppna jämförelser för att utveckla verksamheten. Även hur Lex Sarah kan användas och ses som en utvecklande del i arbetet.

IVO (Inspektionen för vård och omsorg), SKL och chefer från Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltning belyste ämnet ur olika perspektiv. Föreläsningar och diskussioner blandades. Uppföljning på individuell nivå såväl som på aggregerad nivå var temat under dagen.

Dagen inleddes av SKL som avdramatiserade begreppet systematisk uppföljning genom att istället prata om ”lokalt utvecklingsarbete”. Budskapet var att man är bra på att arbeta med evidensbaserad praktik, har erfarenhet och kompetens, men att man behöver bli bättre på att följa upp det som görs. Vidare att det också är viktigt att inte glömma bort analysen av de data man får in. Varför ser det ut som det gör och vilka slutsatser som kan dras av resultaten. Öppna Jämförelser (ÖJ) beskrevs och hur man kan arbeta med dem.

IVO berättade om myndighetens uppdrag, om resultat från tidigare granskningar och om arbetet kring Lex Sarah. Det är fortfarande få anmälningar som görs enligt Lex Sarah även om funktionshinderområdet är ”bäst” på anmälningar.

Enhetscheferna från Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltning i Stockholms stad berättade om hur de arbetar med uppföljning av verksamhetsmål med brukarna.

Högskolekurser

Ersta Sköndal högskola genomförde genom projekt Carpe 2 en högskolekurs i EBP 7,5 hp för enhetschefer utan högskolekompetens. Utbildningen tog bland annat upp olika arbetsmetoder för systematiskt förbättringsarbete samt en evidensbaserad praktik som metod men också som förhållningssätt i en praktisk verksamhet. Särskild uppmärksamhet ägnades åt hur man prak-

tiskt med hjälp av uppföljning och utvärdering systematiskt kan dokumentera och följa upp insatsers resultat och på så sätt arbeta med förbättringsarbete.

Att leda verksamhetsutveckling 7,5 hp är en annan kompetensutvecklingsinsats för chefer som Carpe 2 genomfört under våren.

Träffar för verksamhetsutvecklare

Vid vårens båda träffar och höstens sista träff för verksamhetsutvecklare har systematisk uppföljning stått på agendan. Hur man arbetar med ledningssystemet för systematisk uppföljning och kopplar det till det dagliga arbetet diskuterades vid en träff. Resultatet från webbkartläggningen har också gått igenom. SKL var inbjuden till vårens sista träff för att prata på temat mätbara mål och systematisk uppföljning.

Gruppen önskar arbeta vidare med uppföljningstemat och därför bjöds Stockholms stads funktionshindersinspektörer in till höstens träffar för att gå igenom vad de ser gällande begränsningsåtgärder. Vilka förekommer och goda exempel på hur man arbetar med en nollvision gällande begränsningsåtgärder var teman.

b) Är det något som fungerat speciellt bra? Har ni haft problem som ni vill lyfta?

På längre sikt är målet att utvecklingsarbetet sker på ett gränsöverskridande sätt mellan både beställare och utförare och mellan huvudmän samt att det finns en ökad medvetenhet hos chefer och nyckelpersoner om vilken kunskap som behövs inom området. Detta är en process som tar tid, men arbetet pågår kontinuerligt genom information och diskussion. De redan befintliga grupper och nätverk som finns i Forum Carpe sedan många år tillbaka är en tillgång, en resurs i satsningen. Förutsättningar för att sprida och ta in information till och från alla samt att nå ut i en dialog finns. Det är nätverk som också fungerar för andra viktiga aktörer för bland annat spridning av viktig och ny information. Nätverk som verkar både regionalt och nationellt och som finns tillgängliga både för regionala och nationella aktörer. Forum Carpe har mandat att stötta utveckling inom verksamhetsområdet men inte mandat att genomföra och i den här utmaningen är nätverken viktiga faktorer för resultat.

c) Andra aktiviteter, till exempel information om satsningen, förankring med mera?

Vid alla lämpliga aktiviteter informeras om satsningen. Mer systematiskt sker förankringen i de organisatoriska nätverk som redan är beskrivna där alla kommuner är representerade. En halvdag där CKA, chefer, verksamhetsutvecklare och andra nyckelpersoner var inbjudna hade ett nationellt perspektiv där den nationella samordnaren Sirpa Niemi från SKL medverkade samt Södertälje kommun i länet kring sitt arbete följt av en dialog. Drygt 15 kommuner deltog den här dagen.

d) Har ni i länet gjort nya kartläggningar/inventeringar av pågående arbete, metoder etc? I vilket syfte?

En webbkartläggning genomfördes i länets kommuner och dess verksamheter, både till beställare och utförare, inom området stöd till personer med funktionsnedsättning under vintern 2014 kring de tre prioriterade områdena i EBP satsningen, detta resultat presenterades i föregående rapport till SKL. Vad som annat framkom var att det behövs utvecklingsarbete kring frågan om samverkan mellan socialtjänst och hälso- och sjukvård. Mot bakgrund av detta och utifrån planeringen är en ny webbkartläggning med vårdcentraler som målgrupp gjord.

Under 2013 var uppdraget kring EBP delat mellan Äldrecentrum och Forum Carpe. Äldrecentrums uppdrag gällde närliggande hälso- och sjukvård som i det första skedet omfattade Habilitering & Hälsa inom Stockholms läns landsting. Detta redovisades i den förra rapporten. Från och med 2014 omfattade Forum Carpes uppdrag både kommunernas socialtjänst och närliggande hälso- och sjukvård. Mot bakgrund av detta fick Forum Carpe uppdraget att genomföra en webbkartläggning inom primärvården, i första hand vårdcentraler. Kartläggningen gjordes i form av en webbenkät om delaktighet, inflytande och samverkan. Webbenkäten skickades till verksamhetschefer inom primärvården i Stockholms läns landsting. Uppdraget förankrades genom den styrgrupp som finns, kopplad till Kommunförbundet Stockholms län, bestående av representanter från både kommuner och landsting.

Kartläggningen är tänkt att ge ett underlag till en nulägesbeskrivning i länet i syfte att fånga goda exempel i arbetet med delaktighet, inflytande och samverkan. Den ligger även till grund för fortsatt dialog. Informationsbrevet som bifogades webbenkäten bifogas den här rapporten. Enkäten arbetades fram i samverkan med personer i ett par kommuner. Forskare på Centrum för allmänmedicin (Cefam) deltog i arbetet för att säkra att frågorna och val av ord skulle vara relevanta för målgruppen. Habilitering & Hälsa, samt FoU Habilitering & Hälsa har även varit behjälpliga i skapandet av enkäten. Intresseorganisationerna på riksnivå, Riksförbundet FUB, Autism och Aspergerförbundet, Attention samt Hjärnskadeförbundet Hjärnkraft, fick möjlighet att se över frågorna och vissa tillägg och förändringar gjordes i samverkan. Resultatet kommer att sammanställas under våren 2015.

4. Resultat

a) Vilket resultat har ni nått med utvecklingsarbetet? Är ni på väg mot/har ni uppnått era mål/delmål? Hur ser ni detta? Mäter ni och finns det relevanta indikatorer?

- *Har barn och ungas delaktighet ökat?*
- *Har brukarmedverkan förstärkts?*
- *Har ni initierat, genomfört eller utvecklat systematisk uppföljning?*

Den här viktiga frågan är den svåraste att svara på. Någon nollbasmätning är inte gjord och som redan beskrivits ligger det i Forum Carpe strukturen att mandat finns att stötta till utveckling men inte att implementera och följa upp på individnivå.

I planeringen ligger att följa upp den webbkartläggning kring de tre områdena som gjorts tidigare. I tankarna inför framtiden finns också frågan med kring hur man kan arbeta vidare ge-

nom andra. På vilket sätt kan frågan användas i kontakten med kommunerna och deras arbete med att följa upp.

b) Hur stämmer det med era förväntningar? Önskat läge?

För femte gången har ÖJ av kommunernas stöd till personer med funktionsnedsättning redovisats. Enligt Socialstyrelsen visar jämförelserna bland annat att endast 12 procent av kommunerna följer upp samtliga beslut om bostad med särskild service inom ett år. Motsvarande siffra för daglig verksamhet är 14 procent. Resultaten har i princip varit konstanta under tre år.

Området stöd till personer med funktionsnedsättning i sin helhet har fortsatt behov att utveckla områden som är avgörande för att intentioner i lagstiftning och konventioner ska råda. De intentionerna ligger i linje med de tre prioriterade områdena inom satsningen. Förväntningarna bör formuleras utifrån den här övergripande kontexten och med vetskapen om att det här är ett arbete som måste göras över tid och som måste betraktas långsiktigt.

5. Framtid

a) Hur ser er vidare planering av arbetet ut – finns plan eller liknande för hur utvecklingen ska ske 2015 och framåt?

Satsningens framtid påverkar planeringen. En positiv förutsättning är att satsningen inom området stöd till personer med funktionsnedsättning ligger på den befintliga strukturen Forum Carpe. Det gör det möjligt att planera i viss mån långsiktigt även om omfattningen av det fortsatta arbetet är beroende av framtida beslut.

Som tidigare nämnts ska dialogen förstärkas med en arbetsgrupp med representation från olika kommuner och från enskild och kommunal regi.

Nedan följer något av det som är planerat:

Fortsatt arbete med att sprida goda exempel ur webbenkäten som fångade en nulägesbeskrivning om de prioriterade områdena samt fortsatt arbete utifrån resultatet av enkäten. En uppföljning av enkäten är i planeringsstadiet. Detta som ett led i att följa upp vad som eventuellt sker i länets kommuner.

Den webbenkät som gått till vårdcentralerna i länet och som i början av 2015 sammanställs ska användas i den fortsatta dialogen kring socialtjänst och hälso- och sjukvård som står inför viktiga förändringar. Den överenskommelse som funnits sedan kommunaliseringen av omsorgerna 1994 och som innebar att landstinget utförde de hälso- och sjukvårdsinsatser som kommunen ansvarar för enligt Hälso- och sjukvårdslagen (HSL) i bostad med särskild service och daglig verksamhet upphör att gälla och ansvaret för utförande av hälso- och sjukvård övergår från landstinget till kommunerna (Utförande av hälso- och sjukvård i LSS verksamhet, 2015).

Arbetet kring Delaktighetsmodellen fortsätter och under 2015 planeras tillsammans med en av kommunerna i länet en utveckling, som består i att utbilda de första Brukarvägledarna i DMO. Det betyder att i framtiden kan en medarbetare som utbildat sig till Vägledare tillsammans med en brukare som också är utbildad i modellen använda modellen i verksamheterna.

Ett nätverk för utbildade Vägledare kommer att startas innan sommaren, ett forum för Vägledare att utbyta erfarenheter och tips. Men också ett forum för vidareutveckling kring ämnet delaktighet. En inbjudan har gått ut till FoU miljöer i länet efter att en FoU enhet önskat få veta mer om DMO. Förhoppningen inför den här informationen och dialogen är att lyfta praktiken och den praktikinära forskningens roll i evidensbygget.

Delaktighetsveckan som hölls under våren 2014 upprepas våren 2015, en vecka där intresseorganisationer, praktik och forskning lyfter ämnen och möjliggör en dialog kring de tre prioriterade områdena.

Avslutningsvis kring planeringen kan sägas att det redan har resonats kring huruvida det finns en långsiktig och hållbar struktur för utvecklingsarbete. Projekt Carpe har tidigare med EU medel fokuserat särskilt på att arbeta kring lärande och vardagsutveckling. Det handlar om att skapa förutsättningar för en lärande organisation. En lärande organisation som i sin tur är en förutsättning för att nå en evidensbaserad praktik, en kunskapsbaserad praktik. Under den här tiden utvecklades, i samverkan med kommunerna och utifrån deras behov, verktyg användbara i arbetet för att nå de grundläggande förutsättningarna (Lärande och utveckling i vardagen – Förutsättningar och verktyg, Projekt Carpe). Verktyg som över tid kan komma att kompletteras med fler eller utvecklas, allt utifrån behov. I Öppna jämförelser för 2014 går det att läsa om bostad med särskild service enligt LSS att andel enheter nationellt där det finns en samlad plan för kompetensutveckling är 54 %. Samma indikator för daglig verksamhet enligt LSS är 53 % (Socialstyrelsen, 2014).

I Forum Carpe har detta arbete fortsatt som en viktig grundläggande del i arbetet. Dels i Forum Carpes grundläggande uppdrag runt kompetens- och verksamhetsutveckling men också i uppdraget för en evidensbaserad praktik.

b) Har ni ändrat något i ert arbete i förhållande till ansökan?

Målsättningarna är inte ändrade. När det gäller aktiviteterna är vissa ännu ej genomförda och andra har utvecklats och tagit mer utrymme än planerat, detta då efterfrågan styrt. Ett exempel på detta är arbetet kring Delaktighetsmodellen. Det planeras att i den löpande planeringen se över aktiviteterna och ta ställning till om alla fortsatt är aktuella eller om de ska ersättas av mer relevanta aktiviteter.

c) Vilka utmaningar ser ni i ert planerade arbete?

Det har berörts tidigare men tål att lyftas igen och det är utmaningen att stötta till utveckling utan mandat att verkställa. En given utmaning är mätbarheten, arbetet med att i kontakten med kommunerna uppmärksamma frågan om uppföljning. *Har barn och ungas delaktighet ökat? Har brukarmedverkan förstärkts? Har det initierats, genomförts eller utvecklats systematisk uppföljning?*

6. Övrigt ni vill berätta om

Inte i dagsläget.

Referenser:

Stöd till en evidensbaserad praktik för god kvalitet inom Socialtjänsten, december 2013 *Överenskommelse för år 2014 mellan staten och Sveriges kommuner och landsting*

<http://skl.se/download/18.75178331144f9b1d7ff921c1/1398412066534/St%C3%B6d+till+evidensbaserad+praktik+f%C3%B6r+god+kvalitet+inom+socialtj%C3%A4nsten+2014.pdf>

Rätt stöd till personer som åldras, Carpe 2, 2014

<http://www.projektcarpe.se/dokument/forum%20carpe%202/Aldrande%20slutrapport.pdf>

Utförande av hälso- och sjukvård i LSS verksamhet, 2015

<http://www.ksl.se/svenska/press/folg-kommunernas-beslut/utforande-av-halso--och-sjukvard-i-lss-verksamhet.html>

SOSFS 2014:2. Kunskaper hos personal som ger stöd, service eller omsorg enligt SoL och LSS till personer med funktionsnedsättning, Socialstyrelsen 2014

<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19398/2014-3-19.pdf>

Lärande och utveckling i vardagen – Förutsättningar och verktyg, Projekt Carpe

<http://www.projektcarpe.se/larande.html>

Öppna jämförelser 2014 Stöd till personer med funktionsnedsättning, Nationella resultat, metod och indikatorer, Socialstyrelsen 2014

<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19423/2014-5-1.pdf>

Att ge ordet och ge plats - Vägledning om brukarinflytande inom socialtjänst, psykiatri och missbruks- och beroendevård, Socialstyrelsen, 2013

<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19065/2013-5-5.pdf>

Delaktighet och inflytande i arbetet med genomförandeplaner -Kunskapsstöd till verksamheter för personer med funktionsnedsättning, Socialstyrelsen, 2014

<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19531/2014-10-6.pdf>

Delaktighetsmodellen – en väg mot empowerment, Uppföljningsstudie av erfarenheter från Skåne, FoU Välfärd Skriftserie 2014:1

<http://kfsk.se/socialtjanst/wp-content/uploads/sites/4/2015/03/Skriftserie-2014-webb.pdf>

© Forum Carpe 2015

Text: Malin Makboul